

ECOURI ALE GOLGOTEI BISERICII ORTODOXE DIN REGATUL ROMÂNIEI ÎN EPISCOPIA BUZĂULUI (1916-1918)

Preot militar drd. Constantin NEAGU

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
10.55535/GMR.2023.3.12*

În intervalul de timp decembrie 1916-noiembrie 1918, un procent de aproximativ 66% din teritoriul Regatului României, inclusiv Bucureștiul, capitala acestuia, s-a aflat sub dominația Puterilor Centrale.

Prezentul demers academic certifică faptul că Biserica Ortodoxă din Regatul României nu a fost scutită de încercările majore experimentate, în această perioadă, de populația și celelalte instituții ale statului. Articolul scoate în evidență câteva aspecte mai relevante ale „Golgotei” pătimite de unii ierarhi, clerici, monahi și credincioși, care au trăit pe viu acest capitol nefast din istoria națională.

Cei „crucificați” prin teroarea practică de inamicul ocupant au continuat să creadă în învierea neamului românesc, prin întregire.

Ecouri puternice ale ispitelor, pătimirilor și speranțelor acestui moment capital pentru destinul nostru existențial s-au resimțit din plin și în Episcopia Buzăului, aleasă ca studiu de caz pentru acest demers științific.

Cuvinte-cheie: Golgota, Biserica Ortodoxă Română, ocupație, Puterile Centrale, Episcopia Buzăului.

INTRODUCERE

Declanșarea primei conflagrații mondiale a reprezentat o conjunctură favorabilă pentru realizarea împlinirii aspirației multiseclare de unire a tuturor românilor într-un singur stat național.

După doi ani de neutralitate, România a intrat în război de partea Antantei (Franța, Marea Britanie, Rusia) cu garanția că va fi pusă în posesia Transilvaniei, Bucovinei și Banatului, aflate sub stăpânirea pajurii habsburgice. În noaptea de 14/27 august-15/28 august 1916, armata sa, în care se aflau și regimente buzoiene și rămnice, a trecut frontiera, construită artificial, a Ardealului și a obținut succese de scurtă durată asupra inamicului austro-ungar și german, eliberând 1/3 din teritoriul acestei străvechi provincii românești.

Contraofensiva trupelor combinate ale Puterilor Centrale, declanșată în teritoriul intracarpatic și pe frontul dobrogean, a făcut ca diviziile române să înregistreze înfrângeri și pierderi grele și să se retragă în Moldova, lăsând în posesia adversarului 2/3 din teritoriul național, chiar și Bucureștiul, capitala țării.

Asfel, prima fază a angajării armatei române în Primul Război Mondial a reprezentat o catastrofă națională (Dobrinu, 2003, p. 157). Factura de plată achitată inamicului a constat în cedarea în favoarea acestuia a peste 100.000 de km² (Oltenia, Muntenia, Dobrogea și mici porțiuni din sudul Moldovei), cu aproape 3,5 milioane de locuitori. Simultan, ea a contribuit la îndepărtarea sensibilă a României de realizarea obiectivului idealului național (Torrey, 2004, p. 186).

Superioritate armatelor Puterilor Centrale în tehnică, efective și experiență de război, lipsa de sprijin concret din partea Antantei și promisiunile neonorate, lungimea frontului (aproape 1.500 km), erorile comise de unii comandanți, inclusiv din conducerea Marelui Stat Major, și măsurile neinspirate ordonate de o serie de ofițeri a costat scump armata română. Instituția militară a contabilizat în contul său jefa eroică a 100.000 de morți, 150.000 de răniți și dispăruți, la care

Contraofensiva trupelor combinate ale Puterilor Centrale, declanșată în teritoriul intracarpatic și pe frontul dobrogean, a făcut ca diviziile române să înregistreze înfrângeri și pierderi grele și să se retragă în Moldova, lăsând în posesia adversarului 2/3 din teritoriul național, chiar și Bucureștiul, capitala țării.

s-au adăugat 250.000 de prizonieri (Platon, 2003, p. 435). „*Partea plină a paharului*” a fost aceea că Puterile Centrale nu și-au atins obiectivul planificat de a scoate România din război.

Un amănunt demn de a fi scos în evidență este faptul că, în lupta pentru înfăptuirea idealului național, trupele noastre au fost însoțite de peste 200 de confesori militari. Aflați sub coordonarea nou înființatului Serviciu Religios al Armatei (1916-1921), condus de protoiereul Constantin Nazarie, în majoritatea lor, și-au îndeplinit misiunea încredințată cu responsabilitate maximă. Ei au reușit să vină în întâmpinarea cerințelor duhovnicești, educative, culturale și medicale ale ostașilor, iar prin ridicarea moralului acestora, au avut capacitatea să potențeze spiritul combativ și să le confere un plus de imunitate în fața propagandei inamice. De asemenea, în condiții de retragere, de înfrângere sau asediu epidemiologic, preoții de armată au fost înzestrați cu abilitatea de a le sădi în suflet încrederea în revanșă, victorie și întregirea neamului.

În situațiile limită ale evoluției frontului, clericii mobilizați au depășit linia demarcațională a canoanelor bisericești și, uneori, au făcut uz de armă pentru apărarea pământului scump al țării.

Una dintre caracteristicile Marelui Război a fost și aceea că el a afectat nu numai viața economică și socială, ci și pe cea bisericească (Popescu, 2011). În acei ani plini de un puternic dramatism, în toate lăcașurile de cult ortodoxe din Vechiul Regat au fost înălțate rugăciuni fierbinți către Cel de sus pentru ostașii români plecați pe front și familiile lor rămase acasă, pentru cei aflați în suferință, internați în spitalele civile sau militare, orfanii și văduvele de război (Drăghiceanu, 1920, p. 53).

Din dorința de a nu-și părăsi bisericile, slujirea liturgică și pastoral-misionară, mulți preoți au preferat să rămână alături de credincioșii lor în teritoriile ocupate de armatele adverse și au îndurat greutățile și privațiunile caracteristice situațiilor de beligeranță. Unii dintre ei au fost persecutați de autoritățile Puterilor Centrale și au fost trimiși în lagărele înființate pe plan intern sau în cele din Bulgaria, Austro-Ungaria și Germania, unde, din cauza diverselor maladii, au pierit alături de prizonierii militari români.

Pe de altă parte, un număr apreciabil de preoți din Dobrogea, precum și din celelalte zone afectate ale țării s-au refugiat de teama crotopitorilor în Moldova și au reușit, cu sprijinul prețios acordat

de mitropolitul Pimen Georgescu (1909-1934), să-și continue misiunea sacerdotală în diverse parohii și mănăstiri.

Alegerea exodului ca soluție salvatoare, de către un segment important al organismului clerical, a fost dezbătută în ședința Sinodului Bisericii Ortodoxe Române din vara anului 1918 și a fost considerată ca neadecvată asumării jertfelnice a misiunii preoțești (Cotan, 2014, pp. 49, 62.)

Este un fapt arhicunoscut că, în tradiția poporului nostru, Vinerea din Săptămâna Sfintelor Pătimiri ale Mântuitorului este denumită, încă din cele mai vechi timpuri, ca „*Vinerea Neagră*”. I se mai spune astfel, pentru că, în această zi, umanitatea, cuprinsă de stăpânirea întunericii păcatului, L-a răstignit între doi tâlhari pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și „*Lumina Lumii*” (Ioan 8,12). Deicidul a avut loc pe colina din afara zidurilor Ierusalimului, cunoscută sub numele de Golgota (ebr. „*craniul*”, „*căpățâna*”) sau Calvarul.

Prin extensiune, în cuprinsul acestui demers științific, am asociat suferința îndurată de neamul românesc, sub regimul dur de ocupație militară străină, cu o adevărată „*Golgotă*” pe care a fost „*crucificată*” ființa noastră națională. Perioada aceasta de agonie, care a durat, potrivit unui cronicar al timpului, Virgiliu Drăghiceanu, 707 zile, am condensat-o și am „*botezat-o*” sugestiv „*Vinerea Neagră*” a istoriei milenare a acestui „*picior de plai*” și „*gură de rai*”.

În ansamblul lui, studiul de față prezintă secvențial o parte dintre evenimentele celor doi ani de ocupație, care au marcat, în general, viața bisericească, cu raportare strictă la Regatul României.

Ca studiu de caz, ne-am oprit la faptele eroice, suferințele și formele de rezistență ale clericilor din Episcopia Buzăului. Alegerea acestei eparhii s-a făcut pe considerentul apartenenței geografice și spiritual-canonice a autorului articolului de față. O altă rațiune a acestei opțiuni au fost și exemplele deosebit de ilustrative întâlnite aici, prin prisma documentelor de arhivă și a lucrărilor editate de referință, de care acesta a fost interesat și la care a avut acces.

Materialul propus spre publicare reprezintă o contribuție originală prin îmbogățirea consistentă a bazei informaționale conexe acestui subiect, prin înnoirea adusă interpretării fenomenului studiat, dar și prin sintetizarea și sistematizarea informației disponibile, până în momentul de față.

Am asociat suferința îndurată de neamul românesc, sub regimul dur de ocupație militară străină, cu o adevărată „Golgotă” pe care a fost „crucificată” ființa noastră națională. Perioada aceasta de agonie, care a durat, potrivit unui cronicar al timpului, Virgiliu Drăghiceanu, 707 zile, am condensat-o și am „botezat-o” sugestiv „Vinerea Neagră” a istoriei milenare a acestui „picior de plai” și „gură de rai”.

În lupta pentru înfăptuirea idealului național, trupele noastre au fost însoțite de peste 200 de confesori militari. Aflați sub coordonarea nou înființatului Serviciu Religios al Armatei (1916-1921), condus de protoiereul Constantin Nazarie, în majoritatea lor, și-au îndeplinit misiunea încredințată cu responsabilitate maximă.

Metoda de cercetare științifică preponderent utilizată o reprezintă analiza documentelor avute la dispoziție.

„MAICA SPIRITUALĂ A NEAMULUI ROMÂNESC” ÎN ANII DE CALVAR ȘI ÎNVIERE 1916-1918

În perioada de ocupație a Puterilor Centrale în România, autoritatea militară supremă a fost încredințată Marelui Cartier Militar (OKM), cu sediul la Hotelul „Athénée Palace” din București. Hegemonia acestuia era exercitată asupra a trei provincii românești (Oltenia, Muntenia și Dobrogea), însumând 21 de județe, 1.156 de plăși și aproximativ 2.304 localități, unde erau poziționate regiunile agricole și centrele industriale cele mai importante ale țării.

La comanda acestuia s-a aflat feldmareșalul August von Mackensen, secondat de generalul de infanterie Tülff von Tscheppe und Weidenbach și avându-l ca șef de stat major pe colonelul Richard Hentsch, adevăratul conducător și creier al întregii administrații militare (Stan, 2008, pp. 62-63). Celelalte state aliate Germaniei erau reprezentate prin: generalul Sandler, înlocuit apoi cu colonelul Kontz (Austro-Ungaria), Osman Nizani Pașa (Turcia) și generalul Petăr Tantilov (Bulgaria).

Teritoriul ocupat a fost organizat în patru zone militare, fracționate astfel:

- teritoriul administrației militare (*Gebiet der Militärverwaltung*) era cel mai întins (cuprindea 14 județe din Oltenia și Muntenia, mai puțin Buzăul, Brăila și Râmnicu Sărat) și cel mai important ca potențial economic;
- zona etapelor (*Etappengebiet*) îngloba teritoriile poziționate de-a lungul râului Buzău, de la curbura Carpaților și până la Dunăre, și asigura, în mod deosebit, aprovizionarea trupelor de pe front;
- zona Armatei a IX-a de operații (*Operationsgebiet*) avea în aria de responsabilitate județele Buzău, Râmnicu Sărat, Putna și Brăila și se afla sub comanda directă a feldmareșalului August von Mackensen;
- zona militară de ocupație a Dobrogei beneficia de o administrație militară separată, aflată sub condominiumul deținut de Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia (Cotan, 2018, pp. 228-229).

Până în toamna anului 1918, canalul de comunicare a deciziilor emanate de conducerea acestora structuri, adresate instituțiilor românești și populației rămase în teritoriu, l-au constituit ordonanțele (Pherekyde, 1918). Având un caracter preponderent economic, „*ele au devenit o adevărată Biblie*” pentru receptori (Urse, 2012, p. 163).

Ca urmare a unora dintre hotărârile stabilite, principalele edificii ale orașelor au fost transformate în spații rezervate administrației de ocupație. De asemenea, au fost suspendate cursurile școlilor și ale facultăților, iar clădirile acestora au fost folosite drept cazărmi, spitale, birouri, închisori și chiar grajduri pentru cavalerie.

În mod prioritar, prin intermediul Statului major economic german (*Wirtschaftstab*) și al organelor sale auxiliare locale (Platon, 2003, p. 450), autoritățile cuceritoare au instituit un riguros și sistematic program de exploatare a bogățiilor și a resurselor țării, axat pe creșterea producției petroliere, intensificarea extracției de cărbune și sare și folosirea întregului teren arabil. Independent de voința sa, România a ajuns „*grâнарul Puterilor Centrale*”. De un interes capital a beneficiat și domeniul financiar, unul dintre obiectivele țintite fiind emisia de noi bancnote – așa numiții „*lei de ocupație*” –, care nu aveau acoperire în aur și au amplificat starea de inflație.

Măsurile ordonate de spoliere, dintre care am enumerat câteva, a expus foarte mult populația la sărăcie, malnutriție și o serie de epidemii (variolă, gripă, febră recurentă, scarlatină, tifos exantematic).

În paralel, locuitorii provinciilor românești, aflate în stăpânirea Puterilor Centrale, au fost supuși unui control permanent prin intermediul aparatului polițienesc-militar, rural sau politic. Cetățenii care nu agreau administrația de ocupație și care manifestau o atitudine ostilă, în special țărani și intelectuali, în rândul cărora figurau și preoți, au fost amendați, arestați și închiși în cele șapte lagăre principale și 33 secundare, organizate în acest scop. Unii dintre ei au ajuns să ia contact chiar cu unitățile de profil din Bulgaria, Germania și Austro-Ungaria (Drăghiceanu, 1920, p. 27).

Dificultățile de natură economică și socială au afectat profund și viața bisericească. Pe fondul ofensivei militare accelerate a Puterilor Centrale, la 20 noiembrie/3 decembrie 1916, regele și guvernul s-au retras la Iași. La solicitarea liderilor politici români, mitropolitul

Prin intermediul Statului major economic german (*Wirtschaftstab*) și al organelor sale auxiliare locale, autoritățile cuceritoare au instituit un riguros și sistematic program de exploatare a bogățiilor și a resurselor țării, axat pe creșterea producției petroliere, intensificarea extracției de cărbune și sare și folosirea întregului teren arabil. Independent de voința sa, România a ajuns „grâнарul Puterilor Centrale”.

primat Conon Arămescu Donici (1912-1918) a rămas în Bucureștiul ocupat (începând cu 23 noiembrie/6 decembrie 1916), ca un simbol al rezistenței naționale (Șerbănescu, 1959, pp. 822-824).

Păstorirea sa a coincis cu cele mai dificile momente ale existenței neamului românesc. În contextul în care, cu câteva zile înainte de a accede în capitală, armatele germane au bombardat crunt orașul, venerabilul arhieru a supraviețuit miraculos obuzelor inamice, care au lovit catedrala și au distrus aripa dreaptă a palatului mitropolitan.

Nutrind speranța divulgării unor documente compromițătoare, legate de primul ierarh al țării, autoritățile de ocupație l-au arestat pe secretarul său, preotul Hrisant Popescu (Vasilescu, 2018, p. 53). De asemenea, pe motiv că a susținut proiectul intrării României în război pentru împlinirea idealului nostru național, a fost stigmatizat în paginile ziarului Comandaturii germane din Brăila – „*Donau Armees Zeitung*” („*Foaia armatei de la Dunăre*”), nr. 127 din 25 iulie 1917. Articolul acuzator purta titlul *Un mitropolit războinic („Biserica Ortodoxă Română”*, 1924, pp. 168-169).

Cu siguranță, cea mai mare dezamăgire și indignare provocate de către ierarhul, aproape nonagenar, Conon a fost semnarea manifestului prin care, în vara anului 1917, i-a îndemnat pe militarii români la noncombat pe frontul Moldovei (Alimăneștianu, 1929, pp. 101-103).

Documentul intitulat *Chemarea Mitropolitului Primat* a fost redactat de clericii Grigorie Pișculescu (Gala Galaction) și Iuliu Scriban (Nistor, 2003, p. 298) și a pus într-o lumină negativă clerul ortodox (Boia, 2010, p. 86). În plan personal, i-a adus eticheta de colaboraționist, antiromân și chiar trădător de neam și l-a forțat să demisioneze, la sfârșitul anului următor.

Un aspect cu totul admirabil a fost faptul că Armata Română și populația din teritoriul rămas liber nu au răspuns apelului de a pactiza cu inamicul. Mitropolitul Pimen al Moldovei și alți ierarhi și preoți ortodocși, inclusiv confesori militari, i-au îndemnat pe soldați să lupte mai departe pentru întregirea neamului. De exemplu, preotul de armată Neculai V. Hodoroabă nota, în jurnalul său, că l-a citit „*cu dezgust*” (Hodoroabă, 1926, p. 262.).

Dincolo de retorica de cele mai multe ori criticistă, dezvoltată de-a lungul timpului pe acest subiect, subscriem la punctul de vedere

al istoricului militar Aurel Pentelescu, potrivit căruia gestul mitropolitului primat Conon Arămescu Donici de a iscăli actul defetist intră în categoria erorilor impardonabile săvârșite de către înaltul ierarh și „*rămâne încă la judecata istoriei*” (Pentelescu, Preda, 2014, pp. 211-231) și, mai ales, a lui Dumnezeu.

În altă ordine de idei, arhiepiscopul romano-catolic Raymund Netzhammer (1905-1924) ne asigură că feldmareșalul Mackensen, comandantul von Heinrich și guvernatorul Tulff von Tschepe und Waidenbach și-au exprimat, încă din primele zile ale sosirii lor în regiune, interesul față de istoria Bisericii Ortodoxe Române, practice și clerul ei, despre care cunoșteau foarte puține lucruri (Netzhammer, 2005, pp. 696-697, 701).

Relația de conviețuire dintre autoritățile Puterilor Centrale și cele ecleziale s-a bazat, de foarte multe ori, pe conveniență. Deosebit de tensionat a fost episodul consumat la 24 decembrie 1916/6 ianuarie 1917, atunci când partea germană a decis, printr-o ordonanță militară, ca în teritoriul ocupat să intre în vigoare calendarul gregorian¹ și ora Europei Centrale (Marghiloman, 1927, p. 356). Ca urmare a acestui act imperativ, prin care s-a dat subtil o lovitură morală atât populației, cât și Bisericii Ortodoxe (Vasilescu, 1978, p. 1118), mitropolitul Conon a convocat o adunare la Mitropolie, în ziua de 2/15 ianuarie 1917. La această întrunire au participat toți episcopii și arhierii aflați în București, membrii Consistoriului Superior și toți clericii mai importanți sau cei care se refugiaseră în capitala României. În urma discuțiilor care au avut loc, a fost elaborat un protest care exprima punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române și prin care se aduceau la cunoștință populației măsurile ce urmau a fi luate (Vasilescu, 2018, p. 46).

Ca o rezultată a numeroaselor petiții, dar mai ales de teama revoltei maselor, inițiatorii proiectului reformativ au permis să se sărbătorească după vechiul calendar iulian doar Crăciunul din 1916 și Boboteaza din anul 1917, urmând ca celelalte sărbători din timpul anului bisericesc să fie celebrate în conformitate cu noul calendar (Netzhammer, p. 697). Depășind aceste interdicții și angajamente, români ortodocși au sărbătorit Paștele anului 1917 după data existentă până atunci (Drăghiceanu, 1920, pp. 79-80).

¹ Dispoziția a fost publicată în „*Gazeta Bucureștilor*”, nr. 210 din 17/31 decembrie 1916.

Un moment sensibil, ce a stârnit multă amărăciune și revoltă în rândul ierarhiei, clerului și populației, l-a constituit campania de confiscare, din interese economice, a majorității clopotelor bisericilor și mănăstirilor, precum și a accesoriilor acestora. Rațiunea unei asemenea acțiuni abominabile viza topirea și folosirea lor ca materii prime, destinate producției de arme și muniție de război a Germaniei.

În acest cadru, mai subliniem că tentative de acest gen, mai ales cu privire la ținerea unei pascalii (dată a Paștelui) comune cu lumea apuseană, au mai avut loc în istorie și apar pe ordinea de zi și astăzi. Asemeni, ele au fost privite cu suspiciune și rezervă de către un eșantion reprezentativ al ierarhiei bisericești și al laicului, ca un *cal troian* romano-catolic introdus în cetatea Ortodoxiei, producător de mari tulburări și schisme stiliste (Bichir, 2023). Cu toate aceste reacții, în varianta îndreptată, calendarul a fost adoptat de mediul civil din România la 1/14 aprilie 1919, iar în cel bisericesc, în octombrie 1924². O excepție de la regulă s-a făcut în cazul sărbătorilor legate de ciclul pascal³, care au rămas până în prezent pe stil vechi, ca un semn al unității de credință a lumii ortodoxe.

Un alt moment sensibil, ce a stârnit multă amărăciune și revoltă în rândul ierarhiei, clerului și populației, l-a constituit și campania de confiscare, din interese economice, a majorității clopotelor bisericilor și mănăstirilor, precum și a accesoriilor acestora. Rațiunea unei asemenea acțiuni abominabile viza topirea și folosirea lor ca materii prime, destinate producției de arme și muniție de război a Germaniei, și a fost apanajul „*Abnahme Kommand oder Glocken*”, înființat în acest scop (Cotan, 2018, p. 241).

Cu intenția de a contracara acest plan umilitor, mitropolitul Conon a încercat să răscumpere aceste bunuri prin organizarea unei colecte naționale. Inițiativa lui s-a lovit însă de un refuz categoric din partea celor „*lezați*”, pe considerentul că metalul este mai de preț decât banii (Cotan, 2014, p. 38).

Pentru a înțelege mai bine situația și a ne introduce în atmosfera acelor vremuri de restriște, redăm o scenă cu valențe de tragedie antică, petrecută cu ocazia rechiziției clopotelor de la Biserica „*Sfântul Spiridon*” – Nou din București: „*De la 20 ale lunii (aprilie 1917, n.a.)*, un «*Abnahme-Kommand oder Glocken*», compus dintr-un ofițer și soldați armați, se urcă în clopotnițe și încep operațiunea scoaterii sau spargerii clopotelor. Sunetele prelungi, stridente, de groază, produse de izbitură, își găsesc jalnicul ecou în inimile populației întregii Capitale. Din ce în ce

² În urma Conferinței panortodoxe de la Constantinopol, din anul 1923.

³ Intrarea Domnului în Ierusalim, Izvorul Tămăduirii, Înălțarea Domnului, Pogorârea Sfântului Duh și Sfânta Treime.

mai înăbușite, clopotele mor într-un suspin surd, prăvălindu-se jos în bucăți..., se sfărâmă cu furie maghiară de către doi unguri mărșul clopot al lui Brâncoveanu adus de la Mănăstirea Dealu la biserica Sfântul Spiridon – Nou... Dar, minune! Amândoi profanatorii rămân zdrobiți sub sfărâmurile clopotului asupra căruia și-au întins mâinile sacrilege... Din spărturile rămase din clopot se văd filamentele de aur și argint; sunt rămășițele inelelor, broșelor, cerceilor de aur și argint pe cari pietatea românească le azvârlise la turnarea lor. De aceea se zice că acustica lor e neîntrecută până azi” (Drăghiceanu, 1920, p. 94).

Un aspect totuși îmbucurător a fost faptul că protestele clericilor și ale credincioșilor au determinat, în cele din urmă, autoritățile de ocupație să renunțe la confiscarea clopotelor cu valoare istorică sau simbolică.

Păstrând aceeași notă, mai amintim că unele locașuri de cult au fost văduvite și de învelitorile din tablă de cupru, care au fost transferate peste graniță. Ca urmare a vigilenței publice și a unor manifestări contestatate, au fost salvate acoperișurile Bisericii Domnești din Argeș, al Catedralei din Târgoviște, dar mai ales cel al Catedralei mitropolitane din București (Cotan, 2014, p. 42).

Un alt incident ce a ținut prima pagină a ziarelor în epocă a fost cel din data de 17 februarie 1918, când, din ordinul generalului Petăr Tantilov, la ora 2 noaptea, un commando, format din aproximativ 20 de militari bulgari, a reușit să fure pentru scurt timp moaștele Sfântului Dimitrie cel Nou din Catedrala Mitropolitană de la București, revendicându-l drept sfânt al lor național. Ca urmare a inflamării stării de spirit a locuitorilor capitalei și a memoriului adresat de mitropolitul Conon direct feldmareșalului Mackensen, operațiunea a fost, în final, stopată. Delatorii au fost prinși de soldații germani, conduși de locotenentul Rhefeld, în apropierea satului giurgiuvean Daia.

Spre stupefacția nemților, reușita recuperării raclei cu sfințele și mult iubitele relicve a adus o enormă rază de bucurie pe chipurile bucureștenilor, mobilizați pentru a le întâmpina la bariera Belului. Ea a intrat și sub incidența specifică minunilor dumnezeiești, în condițiile în care răufăcătorii nu au reușit să iasă în timp oportun din țară, iar mașina ce transporta inestimabilele odoare a atins „*performanța*” de a se defecta de trei ori (Vasilescu, 2018, pp. 50-52).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Protestele clericilor și ale credincioșilor au determinat autoritățile de ocupație să renunțe la confiscarea clopotelor cu valoare istorică sau simbolică.

Unele locașuri de cult au fost văduvite și de învelitorile din tablă de cupru, care au fost transferate peste graniță. Ca urmare a vigilenței publice și a unor manifestări contestatate, au fost salvate acoperișurile Bisericii Domnești din Argeș, cel al Catedralei din Târgoviște, dar mai ales cel al Catedralei mitropolitane din București.

Dintre măsurile luate de Puterile Centrale împotriva Bisericii Ortodoxe evidențiem închiderea unor biserici sau transformarea lor în depozite sau grajduri pentru caii trupelor proprii, în incinta acestora amenajându-se, sporadic, platforme de gunoi și chiar latrine. Nu au fost „neglijate” nici chiliile monahilor și monahiilor, care au fost „metamorfozate” în lagăre, spitale și alte utilități. Toate aceste practici au provocat o serie de proteste ale clerului și au alimentat starea de agitație și nemulțumire a populației.

Rămânând conectați pe această problematică, mai notăm și faptul că, pentru a fi salvate de trupele bulgare, la 20 noiembrie 1916, moaștele Sfintei Filofteia, dar și cele ale Sfinților Nifon, Serghie, Vah și Tatiana, ce aparțineau Episcopiei Argeșului, au fost găzduite, pentru aproape un an de zile, în Biserica „*Tuturor Sfinților*” din incinta Mănăstirii Antim (Cotan, 2018, p. 215).

Fin observator al celor două evenimente, urmărite cu sufletul la gură de opinia publică și la care am făcut referire în rândurile anterioare, Constantin Bacalbașa opina că ele au marcat mentalul colectiv mai mult decât toate celelalte provocări ce și-au pus amprenta asupra fizionomiei ocupației: „*Dintre toate vexațiunile îndurate de la ocupant, două au fost acelea care au impresionat mai puternic populația bucureșteană: ridicarea clopotelor de la biserici și furarea Sfântului Dumitru. Toate celelalte apăsări au trecut aproape nebagate în seamă, pe când cele două atingeri aduse sentimentului religios au ridicat populația*” (Bacalbașa, 1921, pp. 169-170).

Cu toate că avea propria sa biserică în București și „*în chip ostentativ*”, în ziua de 21 februarie 1917, conducerea armatei bulgare s-a hotărât să facă două Te deum-uri pentru familia regală de la Sofia, în catedrala noastră mitropolitană. Cu aprobarea inițială a mitropolitului Conon, iar în cea de-a doua fază, cu totală opoziție manifestată de acesta, din considerente canonice⁴, activitatea proiectată nu a mai putut fi împiedicată (Cotan, 2018, p. 272).

Dintre măsurile luate de Puterile Centrale împotriva Bisericii Ortodoxe mai evidențiem închiderea unor biserici sau transformarea lor în depozite sau grajduri pentru caii trupelor proprii, în incinta acestora amenajându-se, sporadic, platforme de gunoi și chiar latrine (Sima, 2012, p. 242). Nu au fost „*neglijate*” nici chiliile monahilor și monahiilor, care au fost „*metamorfozate*” în lagăre, spitale și alte utilități. Toate aceste practici au provocat o serie de proteste ale clerului și au alimentat starea de agitație și nemulțumire a populației.

⁴ Biserica Ortodoxă a Bulgariei era catalogată, la acea oră, ca eretică, în urma condamnării ei pentru „*filetism*” de către Patriarhia Ecumenică, în anul 1872. Numită și „*etnofiletism*” (din greaca ἔθνος – ethnos – „*națiune*” și φυλετισμός - phyletismos – „*tribalism*”), această concepție consideră că există un primat al națiunii față de umanitate ca întreg și care ar opera chiar și asupra rânduielilor dumnezeiești.

Un alt aspect, care considerăm că nu ar trebui trecut cu vederea, a fost ordinul dat de către Comandatura Etapei Mobile din Râmnicu Vâlcea ca, după fiecare Sfântă Liturghie din duminici și sărbători, să fie citită lista celor condamnați la moarte, urmată de afișarea ei pe ușa bisericii (Cotan, 2018, p. 261).

Schimbând puțin aria geografică a cercetării, mai semnalăm că, în Defileul Jiului, soldații germani au campat pentru un timp la Mănăstirea Lainici. După ce au folosit biserica pe post de grajd, pictura lăcașului de cult a fost zgâriată și înnegrită de fumul provenit de la incendierea mobilierului și a arhivei așezământului monahal. Mai mult decât atât, unii dintre viețuitori au fost deportați în Germania.

De un comportament similar au dat dovadă și la Mănăstirea Cozia, pe care au devastat-o. Nu au ignorat nici măcar piatra tombală a locului de veci aparținând voievodului Mircea cel Bătrân, care a fost serios deteriorată (Ib., pp. 260, 262). De asemenea, o multitudine de biserici au fost depozitate de obiectele de cult, mai ales de cele din argint (Gherasim Piteșteanul, 1983, p. 763), dar și din alamă, bronz, cupru și cositor, pentru a fi transformate în tunuri sau proiectile.

Condițiile meteorologice extreme de la începutul anului 1917 și indolența autorităților de ocupație au impus constituirea unei comisii desemnate de Alexandru Marghiloman ce avea misiunea de a rechiziționa lemnele de foc din casele celor refugiați în Moldova și de a le distribui populației sărace. Între membrii marcanți ai acesteia s-au regăsit arhierii Meletie Dobrescu, Evghenie Humulescu și Teofil Mihăilescu (Cotan, 2018, p. 239).

În timpul contraofensivei Puterilor Centrale de la sfârșitul anului 1916, episcopul Râmnicului, Sofronie Vulpescu (1913-1918), s-a retras la București. Critic vehement al ocupației, din ordinul Comandamentului german a fost arestat în Duminica Pogorării Sfântului Duh a anului 1917 și închis la Cercul Militar din capitală. Ulterior, i-a fost stabilit domiciliul forțat la Mănăstirea Cheia, din județul Prahova, apoi la Schitul Peștera lalomicioarei, din Munții Bucegi, unde a fost nevoit să trăiască în condiții de existență mai mult decât precare. Din cauza agravării stării sale de sănătate, i-a scris lui Mackensen, informându-l despre situația dificilă în care se găsea. În răspunsul său, acesta din urmă i-a permis să se stabilească la Mănăstirea Căldărușani și, apoi, la rudele sale din capitală.

În Defileul Jiului, soldații germani au campat pentru un timp la Mănăstirea Lainici. După ce au folosit biserica pe post de grajd, pictura lăcașului de cult a fost zgâriată și înnegrită de fumul provenit de la incendierea mobilierului și a arhivei așezământului monahal.

Motivând că este prea „slăbit trupește”, după cele îndurate în timpul detenției, la 8 iunie 1918 s-a retras oficial din scaun, demisia sa fiind acceptată de regele Ferdinand și de Simion Mehedinți, ministrul Cultelor și Instrucțiunii (Cotan, 2018, pp. 129, 150, 151, 154).

Ca o consecință a ofensivei inițiate pe frontul dobrogean de forțele germano-austro-ungaro-bulgaro-turce, sub conducerea feldmareșalului August von Mackensen, armata română a suferit mari înfrângeri, soldate cu ocuparea întregii provincii, începând cu 5 ianuarie 1917.

În timpul celor trei luni de administrație a lor, vecinii noștri sud-dunăreni au manifestat o xenofobie constantă față de populația românească și clerul ortodox autohton. Pentru a mai tempera astfel de excese, în urma unui acord destul de controversat, teritoriul dobrogean a fost pus sub diriguirea unui guvernator german, care avea în subordinea sa un general bulgar cu rangul de prefect (Ib., pp. 175-176).

Dintre preoții localnici supuși Calvarului menționăm, în mod deosebit, pe Atanasie Popescu, din comuna tulceană Agighiol, tată a opt copii, dintre care doi erau mobilizați pe front. Pe când se afla în biserică la slujba de Botezului Domnului, acesta a fost arestat, împreună cu 41 de enoriași, la 6 ianuarie 1917, și pus sub acuzația de spionaj. După o odisee de 10 luni și jumătate, în care a păscut vitele bulgarilor și persecuții, cu ocazia sărbătorii Sfântului Marelui Mucenic Dimitrie (26 octombrie), i-a sosit grațierea de la Sofia. Revenit acasă, în satul Domnița Maria, a găsit gospodăria total distrusă, iar lăcașul de cult parohial devastat și profanat. Maica Domnului din icoana împărătească a catapetesmei bisericii avea împușcături în piept, iar ochii Pruncului Iisus din brațele sale erau scoși cu baionetele. La vederea unor asemenea sacrilegii, preotului i s-a făcut rău și a leșinat (Popescu, 1940, pp. 331-333).

Fără a avea asemenea aspirații, obștea Mănăstirii Cocoș a intrat în circuitul deportărilor cu destinația Slava Rusă, apoi Bulgaria, prin călugării Damian Nenciu, Agatanghel Chiriac, Varasiil Luca și alți șase monahi, care au murit în lagăr. De asemenea, la 10 mai 1917 a fost ucis de bulgari preotul Vasile Aftenie, din localitatea I.Gh. Duca, pentru că a oficiat serviciul divin în limba română (Ib., p. 340).

O pleiadă de alți slujitori ai Sfințelor Altare din teritoriile ocupate au avut de suferit ca urmare a celor mai furibunde atacuri ale stăpânilor vremelnici ale acestora. În spațiul limitat al acestui articol, ne rezumăm să-i nominalizăm pe câțiva dintre ei. De exemplu, în comuna argeșeană Dedulești, nemții au fixat o etapă în casa preotului Gheorghe Dobrinescu. Repetatele violențe la care a fost supus i-au cauzat paralizia și, în cele din urmă, decesul (Ib., p. 25). Bătut de soldații unguri, la 8 noiembrie 1917, s-a mutat la cele veșnice și preotul Gheorghe Popescu, din localitatea Puchenii-Moșneni, județul Prahova (Ib., p. 218).

Un caz extrem de impresionat și care ne-a suscitât extraordinar de mult interesul este cel al părintelui Constantin Păunescu, din Mihăești-Olt, care, la vârsta de numai 28 de ani, a fost împușcat de trupele de ocupație. Mobilul acestui odios asasinat, petrecut la 21 februarie 1917, a fost următorul: o menajeră ce lucra în casa acestuia a descoperit o grenadă, pe care a luat-o și a ascuns-o în secret în bucătăria slujitorului Domnului. Din curiozitate și neglijență, în ziua de 15 februarie, ora 3 p.m., ea a manevrat-o iresponsabil, provocând o explozie ce i-a secerat viața și a deteriorat o parte din imobil. Zgomotul produs de deflagrație a alertat nu numai vecinii, dar și postul de poliție german. Cu toate că era nevinovat, tânărul preot a fost arestat și condamnat de instanța de judecată la pedeapsa capitală pentru acuzația insubordonării față de ordinul imperial cu privire la regimul armelor și munițiilor și de complot contra armatelor germane.

Ca un semn dumnezeiesc al inocenței sale, caii care-l transportau spre locul de execuție s-au oprit la o cotitură de drum și nu au vrut sub niciun chip să mai înainteze. Doar după un consum generos de nervi și o muncă îndelungată de convingere, depuse de cei mandatați să execute sentința, animalele necuvântătoare și mai simțitoare de multe ori decât oamenii au acceptat să se pună în mișcare.

În dispozițiile testamentare, întocmite în ziua de 18 februarie 1917 și adresate preotesei sale, preotul mucenic scria: „Iubite tată, mamă, frați, surori, soție iubită și copilașii mei iubiți. De o fi să mor, să știți că sunt nevinovat, întru cât absolut n-am știut că în casa unde eu stau să se găsească rămasă dela soldații germani sau să fie spre nenorocirea

O pleiadă de alți slujitori ai Sfințelor Altare din teritoriile ocupate au avut de suferit ca urmare a celor mai furibunde atacuri ale stăpânilor vremelnici ale acestora.

familiei mele, de vreun rău adusă o granată germană, care mi-a cauzat nenorocirea. Am fost bolnav de tristețe și rău tratat în închisoare.

Aibi grijă de copii, Zino - să învețe carte pentru a deveni oameni cu vază în toată țara, ajută-i și cheltuiește totul cu ei. Toți banii depune-i pentru copii și stai cu tata. Nu fi risipitoare și răzătoare. Ai la tine niște bani ai bisericii, să-i dai Epitropiei și să primești adevărul.

Faceți-mi pompă și să pretinzi preoților slujbă rară, îngerească, știi tu cum îmi place mie. Vei lua veștmintele noi dela biserică toate și vei da bisericii pentru ele 300 lei, adică mai mult decât costă ele sau vei lua altele în schimb. Mă veți îngropa cu ele.

Să-mi faceți cavou frumos, cu cruce bună și cu fotografia mea în ea la Mihăeștii-de-jos. Dumnezeu să vă aibă în pază". Rămășă prematur văduvă și cu „3 vlăstare crude”, soția defunctului avea să ispășească ea însăși 6 luni de detenție pentru acest nefericit și regretabil accident (Bobulescu, 1930, pp. 110-115).

În loc de epilog, consemnăm că, după aproape 53 de luni de lupte ce au atins dimensiunea apocalipticului, cu o Antantă victorioasă și o tabără a Puterilor Centrale epuizată și perdantă pe toate fronturile, Primul Război Mondial s-a încheiat la 29 octombrie/11 noiembrie 1918, prin armistițiul semnat de către Germania în vagonul 2419 de la Compiègne. Acte politice premergătoare și similare au fost parafate de către Antantă, în același an, la Salonic cu Bulgaria (16/29 septembrie), la Mudros cu Turcia (17/30 septembrie), la Padova cu Austro-Ungaria (21 octombrie/3 noiembrie) și la Belgrad cu Ungaria (31 octombrie/13 noiembrie).

Pe plan intern, după retragerea guvernului condus de Alexandru Marghiloman (24 octombrie/6 noiembrie 1918) și numirea unui cabinet de tranziție în frunte cu generalul Constantin Coandă, executivul de la Iași a dat un ultimatum feldmareșalului August von Mackensen, prin care i se cerea să-și retragă trupele din teritoriul ocupat.

La 12/25 noiembrie 1918, Bucureștiul era liber, iar, la scurt timp, Armata Română, în frunte cu regele Ferdinand și regina Maria, și-a făcut intrarea triumfală în capitala restaurată. Acea măreață zi de 18 noiembrie/1 decembrie 1918 a coincis providențial și cu proclamarea, la Alba Iulia, a constituirii României Mari, considerată ca o veritabilă zi de Înviere a neamului, viețuitor pe plaiul mioritic.

„VINEREA NEAGRĂ” A OCUPAȚIEI PUTERILOR CENTRALE ÎN EPARHIA DE LA CURBURA CARPAȚILOR

Străvechea urbe a Buzăului, atestată din punct de vedere documentar odată cu martiriul Sfântului Mucenic Sava Gotul, de la 12 aprilie 372, a intrat sub ocupația germană, începând cu noaptea de 1/14-2/15 decembrie 1916 (Arhive Buzău, dos. 24/1919, f. 16).

Similar altor regiuni ale României, zona aflată sub ocupația Diviziei a XII-a de Cavalerie Bavareză a fost organizată rapid și sistematic din dorința autorităților militare inamice de a exploata cât mai judicios și profitabil resursele naturale, materiale și umane. Astfel, Etapa nr. 264, ce cuprindea zona submontană a județului, își avea sediul în comuna Ungurii și era condusă de maiorul Radke. La rândul ei, Etapa nr. 271 avea punctul de comandă în orașul Buzău, iar cea purtând nr. 225 acoperea aria Râmnicu Sărat și se afla la dispoziția faimosului general Erich von Falkenheim (Nicolescu, Stan, 1999, pp. 272-273), șef al Statului Major General german și comandant al Armatei a 9-a.

Reportându-ne strict la problematica bisericească, precizăm că Episcopia Buzăului, veche vatră de spiritualitate ortodoxă și cultură românească, întemeiată în anul 1502, l-a avut în fruntea sa în timpul războiului pe episcopul Dionisie Climescu (1894-1921). Curajosul ierarh a suportat cu stoicism valul de ofense venit din direcția trupelor de ocupație, care și-au însușit întregul ansamblu de clădiri al centrului eparhial, cu excepția a două camere care au rămas la dispoziția sa (Cocora, 1986, pp. 187-189).

Potrivit aprecierilor lui Iuliu Scriban, el nu și-a părăsit comunitatea de credincioși încredințată lui spre păstorie: „*Episcopul Dionisie a fost singurul din cei trei episcopi ai Munteniei care a stat în eparhie în timpul năvălirilor germane din 1916. Era mulțumit de sine însuși că a stat în slujba sa și mărturisirea cu plăcere la Casa Bisericii în 1917 că ungerii i-au adus laude pentru faptul de a nu-și fi părăsit postul la vreme de urgență*”. (Scriban, 1921, p. 492). De amintit și că arhiva Episcopiei Buzăului a fost distrusă în această perioadă (Cotan, 2018, p. 155).

În virtutea dreptului nescriș al ocupantului de a lua tot ceea ce se poate lua, nu au iertat nici clopotele unor biserici din Eparhia Buzăului, pe care le-au confiscat și transformat în materie primă, în scopul producerii de arme și muniție, necesare pe câmpul de luptă

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Episcopia Buzăului, veche vatră de spiritualitate ortodoxă și cultură românească, întemeiată în anul 1502, l-a avut în fruntea sa în timpul războiului pe episcopul Dionisie Climescu (1894-1921). Curajosul ierarh a suportat cu stoicism valul de ofense venit din direcția trupelor de ocupație, care și-au însușit întregul ansamblu de clădiri al centrului eparhial, cu excepția a două camere care au rămas la dispoziția sa.

Dintre spațiile sacre ce au fost afectate din cauza daunelor serioase provocate de atacatori, aducem în memorie cazul Mănăstirii Ciolanu, unde bavarezii au devastat o parte din chiliile viețuitorilor și au sustras cantități apreciabile de alimente și furaje. Un fenomen identic s-a petrecut și la Mănăstirea de maici de la Rătești, supusă de ocupanți unui tratament de devalizare a unor cantități importante de alimente, băuturi și alte produse de primă necesitate.

trupelor celui de-al II-lea Reich. Dintre lăcașurile de cult urbane mai cunoscute care au fost păgubite de asemenea inestimabile obiecte de cult evidențiem bisericile „*Neguțători*” (astăzi „*Greci*”) – 2 clopote, „*Adormirea Maicii Domnului*” – 2 clopote, „*Sfântul Nicolae*” – 1 clopot, cimitirul „*Dumbrava*” – 1 clopot (Stan, 2008, pp. 77-78).

Unora dintre bisericile ortodoxe buzoiene li s-au trasat o altă destinație decât cea pentru care fuseseră concepute și construite primordial. În timp ce unele lăcașuri de cult au servit ca magazii pentru muniții, echipament, lagăre de prizonieri și chiar măcelării, Biserica „*Banu*” din Buzău a fost transformată în spital, iar Biserica „*Sfinții Îngeri*” a devenit biserică de garnizoană germană.

La rândul ei, Biserica „*Sfinții Voievozi*” din satul Nișcov, ctitorită în anul 1830, a fost folosită de nemți ca grajd pentru structurile acestora de cavalerie.

În ceea ce privește situația din orașul Râmnicu Sărat, ocupat de nemți pe un ger năpraznic la 14/27 decembrie 1916 (Kirițescu, 1922, p. 460), din cele opt lăcașe de cult câte activau, biserica „*Sfinții Apostoli*” a fost întrebuițată ca grajd, iar „*Cuvioasa Paraschiva*” a fost repartizată militarilor de confesiune protestantă (Nicolescu, Stan, 1999, p. 275).

Mai consemnăm că la Seminarul Teologic „*Chesarie Episcopul*” au funcționat consecutiv un spital românesc, unul rusesc (Cocora, 1988, p. 48) și unul german (Nicolescu, Stan, p. 272).

Dintre spațiile sacre ce au fost afectate din cauza daunelor serioase provocate de atacatori, aducem în memorie cazul Mănăstirii Ciolanu, unde bavarezii au devastat o parte din chiliile viețuitorilor și au sustras cantități apreciabile de alimente și furaje. Un fenomen identic s-a petrecut și la Mănăstirea de maici de la Rătești, supusă de ocupanți unui tratament de devalizare a unor cantități importante de alimente, băuturi și alte produse de primă necesitate (Stan, 2008, p. 78).

În asemenea circumstanțe, un segment important de buzoieni și râmniceni au dat dovadă de patriotism, demnitate, curaj și solidaritate și s-au opus cu obstinație măsurilor coercitive adoptate de ocupanți, ce limitau drastic drepturile și libertățile lor cetățenești, adeseori de natură religioasă.

La 20 martie 1917, feldmareșalul August von Mackensen a semnat o ordonanță în cuprinsul căreia erau fixate principalele sărbători

creștin-ortodoxe (Botezul Domnului, Buna Vestire, Înălțarea Domnului, Sfinții Apostoli Petru și Pavel, Adormirea Maicii Domnului, Nașterea Maicii Domnului, Înălțarea Sfintei Cruci, Sfântul Nicolae și Crăciunul), precum și respectarea lor în acord cu particularitățile calendarului gregorian. Cei care nu se conformau acestor prevederi se făceau pasibili de pedeapsa „*cu închisoare până la cinci ani și amendă până la 50.000 lei sau cu una din aceste pedepse*” (Nedelcu, 1923, pp. 191-192).

Dând dovadă de fermitate, un grup de preoți buzoieni, din rândul cărora amintim aici pe Ion Guriță – Parohia Vadu Pași, Nicolae Efrimescu – Parohia Săgeata, Voicu Constantinescu – Parohia Zilișteanca, C. Angelescu – Parohia Lapoș, a sfidat prescripțiile documentului oficial menționat (Stan, p. 109).

În altă ordine de idei, una dintre sursele de venituri pentru stăpânii vremelnici din Buzău și Râmnicu Sărat a fost obligativitatea unor prestații în muncă forțată. Surprinzător, nici elevii nu au fost scutiți de asemenea corvezi. Așa după cum reiese din Raportul nr. 68 al Episcopiei Buzău către Primăria orașului, datat 17 ianuarie 1919, „*Atitudinea lor (a autorității militare germane, n.a.) în timpul executării corvezilor față de elevi era fără milă, iar față de profesori, jignitoare și brutală. Sub controlul a patru soldați, elevii erau puși să sece bălțile dimprejurul orașului, expunându-i la paludism sau să curețe și să se sape maidanurile din oraș. Într-o zi, elevii prezentându-se în număr mic la corvoadă, locotenentul Leringen, ajutorul comandantului orașului, ne cheamă pe toți profesorii la comandatură și, nevrând să audă explicațiile ce voiam a le da, ne-a poruncit să-i aducem într-o oră 100 de elevi, iar de nu vom împlini ordinul, ne va închide în bisericile comandaturii. Elevii care se prezentaseră cu noi au fost biciuiți cu cravașa și închiși până seara în beciul Băncii Naționale, alături de țigani și vagabonzi, expunându-i contaminării tifosului exantematic care bântuia în oraș printre populația slăbită de foame și necurățenie*”.

Foarte succint, adresa oficială analizată face și o caracterizare a perioadei de referință abordată prin intermediul cercetării de față, concluzionând că: „*ocupația germană a lăsat triste amintiri despre civilizația și sufletul poporului german, din anii 1916-1918*” (Arhive Buzău, dos. 37/1919, ff. 15-16).

Există surse care certifică faptul că unii prelați au fost arestați pentru că au făcut rugăciuni și slujbe pentru victoria Armatei Române,

La 20 martie 1917, feldmareșalul August von Mackensen a semnat o ordonanță în cuprinsul căreia erau fixate principalele sărbători creștin-ortodoxe (Botezul Domnului, Buna Vestire, Înălțarea Domnului, Sfinții Apostoli Petru și Pavel, Adormirea Maicii Domnului, Nașterea Maicii Domnului, Înălțarea Sfintei Cruci, Sfântul Nicolae și Crăciunul), precum și respectarea lor în acord cu particularitățile calendarului gregorian.

pentru că au pomenit la serviciile religioase oficiate pe rege (Popescu, 1940, p. 311) și autoritățile refugiate la Iași sau pentru că ar fi făcut propagandă și ar fi acționat contra nemților.

Legat de capitolul rezistență națională, este destul de cunoscut faptul că, de-a lungul liniei frontului, din Munții Buzăului și până în ținutul Vrancei, a funcționat o vastă și eficientă rețea de informații creată și condusă de patriotul Vasile Chilian, din comuna Tichiriș, județul Putna. Dintre colaboratorii săi, săteni, preoți și învățători, care s-au ocupat, în perioada decembrie 1916-mai 1917, de cazarea, hrănirea și organizarea trecerii în liniile românești a peste 2.000 de ofițeri, subofițeri și soldați, evadați din lagărele de prizonieri sau care pierduseră legătura cu unitățile lor, pomenim pe ieromonahul Iosif Ionescu de la Schitul Găvanele, ce a servit drept călăuză unora dintre ei (Nicolescu, Stan, 1999, pp. 283-284). Deghizat în argat și folosind ca mijloc de transport carul cu boi, a cules de la inamic o serie de informații extrem de utile, pe care le-a pus la dispoziția Armatei Române (Stan, p. 127).

Demn de menționat este și cazul preotului Traian D. Popescu din comuna Nehoiașu, care a fost încarcerat în perioada 29 iunie-12 iulie 1917, fiind acuzat de spionaj și pentru că a facilitat trecerea unor prizonieri români fugari spre Moldova. Inițial, a fost condamnat la moarte, dar, mai apoi, sentința i-a fost comutată la domiciliu forțat, împreună cu familia sa în localitatea Scărlătești, din județul Brăila, până la data de 5 aprilie 1918, când a fost eliberat (Popescu, 1940, pp. 58-59).

Tot pentru favorizarea trecerii unor militari români spre Moldova a fost acuzat și preotul Constantin Georgian, paroh în comuna Gura Teghii, „un patriarh al ținutului său” și „viță de român adevărat”. Acesta nu s-a rezumat să-i îndemne pe enoriașii săi, atât în spațiul bisericii, cât și în afara ei, să le acorde suport „cum vor putea mai bine”, ci s-a implicat personal în acest gen de întreprinderi salvatoare, dar, în egală măsură, extraordinar de riscante. La sfârșitul lunii decembrie 1916, ungurii l-au ridicat și l-au dus într-o „casă roșie din comuna Varlaam, fiind închis acolo trei săptămâni, suferind toate rigourile celor întemnițați, până ce, datorită stăruințelor poporului, a dobândit libertatea, nu de la unguri, ci de la nemți”. Chiar și după eliberarea sa, la Sfânta Liturghie și la celelalte slujbe pe care le oficia, era păzit de un soldat german cu baioneta la armă (Ib., pp. 60-61).

Prin „*furcile caudine*” ale detenției au trecut și Eftimie Arhimandrit și Vartolomeu din Tisău, pe motiv că au adăpostit și hrănit mai mulți soldați și ofițeri români, refugiați din teritoriul ocupat și dornici să lupte pe frontul din Moldova (Stan, 2008, p. 126).

Ocupându-ne cu predilecție de cazurile de „*fețe bisericești*”, evocăm aici și pe călugărul Eftimie Obrogea, fostul stareț și econom de la Mănăstirea Ciolanu, care a fost închis și bătut în mai multe rânduri pentru cutezanța de a-și fi apărut așezământul său monastic de pângăririle și abuzul jefuitoarelor străini (Popescu, 1940, pp. 59-60).

Așa cum reiese din unele informații, numeroși clerici au ținut piept agresorilor chiar și cu arma în mână, așa cum a procedat preotul Vasile Iliescu-Buzoianu din Parohia Homoiești. Forțat de împrejurări, acesta a deschis focul asupra unui grup consistent de soldați germani, care au plănuț să atenteze la castitatea fiicelor sale. Bilanțul intervenției armate a bravului cleric a înregistrat uciderea a patru militari inamici și rănirea altora 20. Atitudinea sa plină de eroism a avut un uriaș impact asupra opiniei publice din epocă, impresionându-l chiar și pe marele istoric Nicolae Iorga, care scria următoarele: „*Era un preot cu idei originale și cu voință în serviciul lor, care, la apropierea nemților pe care atât <buni români> i-au așteptat, a luat pușca și a tras în ei până la ultimul cartuș și ultima suflare. I s-ar cuveni un monument și anumite persoane ar trebui poftite la inaugurare*”. (Ib., p. 230).

În timpul confruntărilor de la Râmnicu Sărat (9/22-14/27 decembrie 1916), denumite de germani „*Bătălia de Crăciun*” – „*Weihnachtsschlacht*” (Tănase, 2011, pp. 287-298), a fost împușcat mortal, de către trupele kaiserului Wilhelm al II-lea, preotul Vasile Iliescu din Homoiești. Atrocitatea a fost comisă în casa parohială, situată lângă biserică, sub asistența Elisavetei Teodorescu, nepoata răposatului, în vârstă de numai opt ani, care a reușit să scape cu viață (Stan, p. 59).

Un „*tratament*” asemănător a fost aplicat și preotului Ghiță N. Giurgescu, din comuna Bălănești. Văduv de o lună de zile și cu doi băieți pe front, acesta a fost ucis în casa sa cu baionetele, în decembrie 1916. La capitolul pierderi umane o mai înregistrăm și pe fiica preotului Nae Vasilescu, din comuna Unguriu, „*una dintre cele mai frumoase fete de pe Valea Buzăului*”, care fost împușcată în ziua de Sfintele Paști a anului 1917, „*pentru că nu s-a lăsat să fie siluită*” (Popescu, 1940, pp. 58-59).

Numeroși clerici au ținut piept agresorilor chiar și cu arma în mână, așa cum a procedat preotul Vasile Iliescu-Buzoianu din Parohia Homoiești. Forțat de împrejurări, acesta a deschis focul asupra unui grup consistent de soldați germani, care au plănuț să atenteze la castitatea fiicelor sale. Bilanțul intervenției armate a bravului cleric a înregistrat uciderea a patru militari inamici și rănirea altora 20.

Comandatura care s-a instalat în Brăila a aprobat solicitarea protoieriei de a numi provizoriu în locul preoților mobilizați pe front sau refugiați pe alții disponibili și a fost de acord cu desfășurarea serviciului divin de Paști. Nu s-a aprobat, în schimb, trasul clopotelor, care a fost interzis și pedepsit, pentru a nu obstrucționa alertele aeriene. Inedit este faptul că, în ianuarie 1917, germanii au instalat pe biserica „Sfântul Nicolae” un post de observație pentru a da alarma la apropierea avioanelor inamice.

După cum era stipulat, printre altele, în *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi*, emisă la 1 aprilie 1914, județul Brăila figura, din punct de vedere jurisdicțional bisericesc, în componența Eparhiei Buzăului (Cotan, 2018, p. 174).

Trupele ocupante, alcătuite din germani, austrieci, bulgari și turci, au intrat în binecunoscutul oraș-port dunărean pe 23 decembrie 1916/5 ianuarie 1917, între orele 12.30-13.30 (Urse, 2012, p. 158). Deși, potrivit articolelor 8 și 17 din *Declarația referitoare la religiile și obiceiurile războiului terestru*, apărută în anul 1874, autoritatea militară ocupantă era obligată să protejeze obiectivele religioase și în spațiul brăilean, au fost încălcate flagrant aceste prevederi ale dreptului umanitar internațional. Și aici, ca și în restul teritoriului ocupat, bisericile au suferit distrugerii cauzate de bombardamente și au fost expuse unor jafuri produse de soldații turci.

Comandatura care s-a instalat în Brăila a aprobat solicitarea protoieriei de a numi provizoriu în locul preoților mobilizați pe front sau refugiați pe alții disponibili și a fost de acord cu desfășurarea serviciului divin de Paști. Nu s-a aprobat, în schimb, trasul clopotelor, care a fost interzis și pedepsit, pentru a nu obstrucționa alertele aeriene. Inedit este faptul că, în ianuarie 1917, germanii au instalat pe biserica „Sfântul Nicolae” un post de observație pentru a da alarma la apropierea avioanelor inamice.

Trei luni mai târziu, aceeași instituție militară, care avea și responsabilități administrative, solicita conducătorilor unităților parohiale să declare pe proprie răspundere situația la zi a tuturor stocurilor de ceară și parafină. Aceasta a ignorat protestul preoților care acuzau lipsa lumânărilor pentru decese, parastase și pomeniri ale celor răposați.

O altă măsură aplicată de Comandatura germană a fost și aceea a rechiziționării clopotelor aparținând celor 11 biserici ortodoxe din oraș, admițând să rămână pe poziție doar câte unul de mărime mijlocie. În urma protestelor intervenite, s-a făcut o sigură concesie, de care a beneficiat biserica „Sfinții Apostoli”. Lăcașului de cult brăilean i s-a permis păstrarea unui clopot masiv, fabricat anterior la München, ce avea o valoare artistică deosebită și era și dificil de demontat.

„Goana” după metale a germanilor a făcut ca, printr-o nouă ordonanță, ce purta data de 2 martie 1918, să se impună ridicarea

și a celorlalte clopote rămase la unitățile de cult. O lună de zile mai târziu, au fost vizate și acoperișurile din cupru ale bisericilor (Ib., pp. 169-171).

Dintre preoții brăileni ce au suferit o multitudine de suplicii și au plătit uneori cu viața nealinieria la pretențiile ocupanților amintim pe preoții Gheorghe Balaban, din Viziru, ucis de bulgari împreună cu soția sa, și Dumitru Danielescu, din Gemenele, acuzat de spionaj și trimis până în noiembrie 1919 în lagărul Hellberg (Germania). Acestora li s-a adăugat Stan Apostol, din localitatea Movila Miresei, care a suferit bătăi din partea soldaților turci și bulgari pentru că nu a fost de acord ca ei să folosească biserica în care slujea pe post de grajd de vite. Și pentru ca persecuția să fie integrală, trupele ungurești l-au alungat din casa pe care o avea în proprietate (Popescu, 1940, pp. 62-63).

Un trio preoțesc din Parohia Jirlău, format din Grigore Popescu, Radu Anghelache și Voicu Ionescu, au fost duși la Surdila Greci și bătuți cu bestialitate. După ce au fost eliberați de autoritățile militare germane din lipsă de probe, în scurt timp au trecut la cele veșnice (Gaiță, 2002, p. 142).

O conduită foarte laudabilă a demonstrat și Constantin Filotti, primarul orașului Buzău. În atmosfera de efervescență patriotică, creată în jurul evenimentului astral al unirii Basarabiei cu România (27 martie/9 aprilie 1918), edilul a avut curajul să înainteze o cerere Comandaturii germane de etape prin care solicita permisiunea ofierii, în toate bisericile din oraș și județ, „a unui Te deum de mulțumire la care vor asista școlarii și poporul” (Stan, p. 151).

Manifestările s-au desfășurat în ziua de 8/21 aprilie 1918 și au avut ca puncte de interes un Te deum, oficiat la orele 09.00 în Catedrala Episcopală de un sobor de preoți, o procesiune în fața sediului Primăriei și un discurs istoric rostit de părintele Constantin Provian, directorul Seminarului Teologic „Chesarie Episcopul” (Ib.).

Fix șapte luni mai târziu de la acest eveniment și a doua zi după plecarea trupelor germane din orașul Buzău, la 8/21 noiembrie 1918 (sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil), la Primărie s-a oficiat un serviciu religios în amintirea marelui voievod Mihai Viteazul. Trupele Brigăzii a 9-a Infanterie au defilat „pe sub un splendid arc de triumf, împodobit cu steaguri, flori și verdeață, iar în mijloc având desemnată o hartă a României Mari”. Comandate de colonelul Lascăr

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

A doua zi după plecarea trupelor germane din orașul Buzău, la 8/21 noiembrie 1918 (sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil), la Primărie s-a oficiat un serviciu religios în amintirea marelui voievod Mihai Viteazul. Trupele Brigăzii a 9-a Infanterie au defilat „pe sub un splendid arc de triumf, împodobit cu steaguri, flori și verdeață, iar în mijloc având desemnată o hartă a României Mari”. Comandate de colonelul Lascăr Caracaș, acestea au fost primele efective militare românești intrate în orașul eliberat.

Caracaș, acestea au fost primele efective militare românești intrate în orașul eliberat (Bianu, 1926, p. 107).

În spațiul liturgic al aceleiași Catedrale Episcopale din Buzău, la 11/24 noiembrie 1918 s-au înălțat rugăciuni de mulțumire către Cel Atotputernic pentru ajutorul dat neamului românesc de a se întregi și de a-și vedea realizat dezideratul secular de a se uni într-o singură țară creștină (Ib., p.114).

CONCLUZII

Biserica Ortodoxă Română, numită de Mihai Eminescu „*maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbii și unitatea etnică a poporului*”, a participat la toate momentele cruciale, glorioase sau fatidice din spațiul carpto-danubiano-pontic.

Eșecul primei campanii militare a Războiului de Întregire, dusă timp de trei luni de armată română, în vara și toamna anului 1916, a generat retragerea dureroasă a acesteia spre Moldova, abandonarea a 2/3 din teritoriul național și a capitalei, în favoarea Puterilor Centrale.

În perioada decembrie 1916-noiembrie 1918, armatele de ocupație au forțat populația României, ierarhia bisericească și cinul monahal să-și poarte crucea națională pe un adevărat drum al Golgotei.

Asemenea membrilor comunităților creștine pe care le păstoreau, slujitorii Sfințelor Altare au fost nevoiți să suporte limitările materiale, suferințele morale și vexațiunile autorităților cuceritoare.

Duhovnicii ortodocși au făcut rugăciuni și slujbe bisericești pentru biruința armatei române asupra dușmanului și, în același timp, au ridicat moralul conaționaliilor deprimăți de condiția deplorabilă în care se aflau.

Viața bisericească a Bucureștiului și a teritoriilor ocupate temporar a fost afectată de diverse episoade din categoria „*breaking news*”: tentativa de schimbare a calendarului iulian cu cel gregorian, rechiziția clopotelor din biserici, în vederea folosirii lor în industria de armament al celui de-al II-lea Reich și planificarea sustragerii moaștelor Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, cu intenția translației lor în spațiul bulgar.

Ecoul regimului terorist și al jafului organizat în detalii a ajuns și pe plaiurile Eparhiei de la Curbura Carpaților. Și în acest spațiu geografic și eclesial încercările Germaniei și aliaților ei de imixtiune asupra „*modus vivendi*”-ului Bisericii Ortodoxe s-au confruntat cu opoziția curajoasă a unor reprezentanți ai clericatului și a unor viețuitori din mediul monastic, dar și a enoriașilor din parohii, ghidați de o viguroasă conștiință creștină, națională și civică.

Unii au protestat energic împotriva actelor inumane săvârșite de invadatori și au suferit agresiuni fizice și morale, arestări, condamnări, ani grei de temniță și chiar sacrificiul suprem, pentru că i-au ascuns și ajutat pe militarii români scăpați din prizonierat sau rătăciți în timpul retragerii, pentru a ajunge în Moldova.

BIBLIOGRAFIE:

- Alimăneștianu, P. (1929). *Însemnări din timpul ocupației germane*. București: Editura Imprimeria Independența.
- Arhivele Naționale Buzău, fond Prefectura Județului Buzău, dos. 24 și 37/1919.
- Bacalbașa, C. (1921). *Capitala sub ocupația dușmanului 1916-1918*. Brăila: Editura Alcalay&Calafeteanu.
- Bianu, V. (1926). *Însemnări din războiul României Mari*, vol. II. Cluj: Editura Institutul de Arte Grafice „Ardealul”.
- Bichir, F. *Geopolitica ortodoxiei – Data Pascaliei!*, <https://60m.ro/2023/04/27/florian-bichir-geopolitica-ortodoxiei-data-pascaliei/>, accesat la 29 aprilie 2023.
- Bobulescu, C. (1930). *Fețe bisericești în războaie, răzvrătiri și revoluții*. Chișinău: Tipografia Eparhială „Cartea Românească”.
- Boia, L. (2010). „*Germanofili*”. *Elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial*. București: Editura Humanitas.
- „*Biserica Ortodoxă Română*” (1924), nr. 2.
- Cocora, G. (1986). *Episcopia Buzăului. O vatră de spiritualitate și simțire românească*. Buzău: Editura Episcopiei Buzăului.
- Idem. (1988). *Seminarul Teologic din Buzău la împlinirea a 150 de ani*. Buzău: Editura Episcopiei Buzăului.
- Cotan, C.C. (2018). *Biserica Ortodoxă Română în timpul Primului Război Mondial*. București: Editura Basilica.
- Idem. (2014). *Clerul ortodox din București în timpul Primului Război Mondial*, în „*Studii Teologice*”, nr. 2.
- Dobrințu, D. (2003). *O catastrofă uitată: Campania armatei române din 1916*, în „*Xenopoliana*”, nr. 3-4.

14. Drăghiceanu, V.N. (1920). *707 zile sub cultura pumnului german*. București: Editura Cartea Românească.
15. Gaiță, M., Gaiță, Al. (2002). *Preoți buzoieni – exemple de demnitate și curaj și de abnegație în unitate. Pagini de la 1916-1918*, în „*Glasul Adevărului*”, nr. 128.
16. Hodoroabă, N.V. (1926). *Din Războiul de Reîntregire. Note și impresii de campanie (1916-1918)*. Iași: Tipografia H. Goldner.
17. Kirîțescu, C. (1922). *Istoria Războiului pentru Întregirea României 1916-1919*, vol. I. București: Editura Casei Școalelor.
18. Margiloman, Al. (1927). *Note politice. 1897-1924, vol. II: 1916-1917*. București: Editura Institutului de Arte Grafice „Eminescu”.
19. Nedelcu, G. D. (1923). *Justiția română sub ocupație*. București: Editura: Atelierele Grafice Socec&Co.
20. Netzhammer, R. (2005). *Episcop în România*, vol. I. București: Editura Academiei Române.
21. Nicolescu, V., Stan, C.I. (1999). *Ocupația germană în Județul Buzău, decembrie 1916-octombrie 1918*, în „*Musaios*”, nr. V.
22. Nistor, I.I. (2003). *Istoria românilor*, vol. II. București: Editura Biblioteca Bucureștilor.
23. Pentelescu, A., Preda, G. (2014). *Oameni și fapte din veacul trecut*. Ploiești: Editura Universității Petrol-Gaze din Ploiești.
24. Pherekyde, Gr. (1918). *Colecțiunea ordonanțelor pentru populația României în cuprinsul administrației militare*. București: Tipografia „Cultura”.
25. Piteșteanu, G. (1983). *Slujitori bisericești din Eparhia Râmnicului și Argeșului în timpul ocupației străine 1916-1918*, în „*Mitropolia Olteniei*”, nr. 10-12.
26. Platon, Gh. (coordonator) (2003). *Istoria românilor*, vol. VII, tom. 2. București: Editura Enciclopedică.
27. Popescu, C.C. (2011). *Viața cotidiană bucureșteană în perioada ocupației germane din Primul Război Mondial (1916-1918)* (teză de doctorat). Târgoviște: Editura Universitatea Valahia.
28. Popescu, Gr.N. (1940). *Preoțimea română și întregirea neamului*, vol. 2: *Temnițe și lagăre*. București: Tipografia „Vremea”.
29. Scriban, I. (1921). *Moartea episcopului Dionisie al Buzăului*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, nr. 6.
30. Sima, M. (2012). *Focșanii sub ocupație germană în anii Primului Război Mondial 1916-1918*. Focșani: Editura Pallas.
31. Stan, C.I. (2008). *Buzăul și Râmnicu-Sărat în anii ocupației germane 1916-1918*. Buzău: Editura Editgraph.
32. Șerbănescu, N. (1959). *Mitropolia Ungrovlahiei*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, nr. 7-10.
33. Tănase, M. (2011). *Bătălia de la Râmnicu Sărat (Bătălia de Crăciun – 22-27 decembrie 1916) – preludiul mării epopei a Armatei Române din vara anului 1917*, în „*Acta Moldaviae Meridionalis*”, vol. 1, nr. XXXII.

34. Torrey, G. E. (2004). *România în Primul Război Mondial*, traducere din limba engleză de Dan Criste. București: Editura Meteor Publishing.
35. Urse, A. (2012). *Aspecte ale cotidianului brăilean în timpul ocupației germane din Primul Război Mondial (1916-1918)*, în „*Analele Universității Dunărea de Jos din Galați. Seria Istorie*”, nr. 11.
36. Vasilescu, Gh. (1978). *Clerul ortodox, participant la lupta poporului român împotriva cotropitorilor (1916-1918)*, în „*Glasul Bisericii*”, nr. 9-12.
37. Idem. (2018). *Din suferințele Bisericii noastre în teritoriul vremelnice ocupat (1916-1918)*, în Pr. Mihai Hau (editor), „*Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire*”, vol. II. București: Editura Basilica.

